

تأثیر ویژگی‌های ژئوپلیتیکی عشایر بر امنیت ملی ج.ا.ا.

✍️ یحیی رحیم صفوی^۱

✍️ مهدی جمشیدی^۲

□ چکیده

جامعه عشایری دارای ویژگی‌های ژئوپلیتیکی خاصی در ابعاد انسانی، جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی می‌باشند و در ادوار مختلف همین ویژگی‌ها در امنیت ملی و ثبات و یا عدم ثبات دولت مرکزی تأثیرات متفاوتی داشته است. در دوره‌ی حاضر همگرایی عشایر با نظام جمهوری اسلامی ایران از جایگاه خاصی برخوردار بوده و در ثبات امنیت پایدار، دارای اهمیت ویژه‌ای هستند و لذا با توجه به دکنترین دفاعی، امنیتی جمهوری اسلامی ایران که برپایه قدرت ملی استوار است و از آنجا که دولت‌ها به همان میزانی که در برقراری ارتباط معقول بین صور مختلف مؤلفه‌های قدرت موفق باشند به همان میزان از امنیت نسبی برخوردارند؛ ضرورت دارد که ویژگی‌های ژئوپلیتیکی عشایر مورد بررسی قرار گیرد و راه‌کارهای مطلوب جهت بهره‌برداری از توانایی‌های این جامعه وفادار در طرح‌های دفاعی و امنیتی تدوین و مورد استفاده قرار گیرد. در این مقاله براساس فرضیه طراحی شده، ویژگی‌های این جامعه مورد بررسی قرار گرفته و پیشنهاداتی ارائه شده است که به نظر می‌رسد در صورت عملیاتی کردن این پیشنهادات عشایر در دفاع همه جانبه نقش مهمی را ایفا خواهند نمود.

□ کلیدواژه

ژئوپلیتیک، عشایر، امنیت ملی، دفاع همه جانبه

۱- دانشیار و عضو هیات علمی دانشگاه امام حسین(ع)

۲- دانش آموخته دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه

یکی از متغیرهای مؤثر در شکل‌گیری ملت‌ها و واحدهای سیاسی مستقل، ویژگی‌های ژئوپلیتیکی آنهاست.

بنابراین ژئوپلیتیک، یکی از اساسی‌ترین عوامل در تعیین توان ملی هر کشوری می‌باشد. براساس این گزاره است که از زمان‌های دور، محققین و صاحب‌نظران به مطالعه‌ی رابطه‌ی بین سیاست و جغرافیا پرداخته‌اند. حتی بعضی از اندیشمندان تا جایی پیش رفته‌اند که کشور را به موجودی زنده تشبیه کرده‌اند و براساس این نظریه معتقدند همان گونه که یک موجود زنده برای دوام و بقای خود به توسعه فضا نیازمند است، دولت‌ها و واحدهای سیاسی هم برای توسعه حیات سیاسی خود به توسعه فضای جغرافیایی نیازمندند و می‌توان براساس شواهد تاریخی مدعی شد که یکی از عوامل مؤثر در پیدایش جنگ‌های اول و دوم جهانی، به کارگیری همین نظریه بوده است. «راتزل» در مقاله‌ی ویژه‌ای که در سال ۱۳۹۶م. انتشار داد، کشور را به «موجود زنده‌ای که باید برای دوام و بقای خود تلاش کند و گسترش یابد، تشبیه کرد.» (میرحیدر، ۱۳۷۵: ۸)

اگرچه تأثیر عوامل ژئوپلیتیکی متفاوت است لیکن این عوامل به طور دائمی از مؤلفه‌های قدرت و توان ملی کشورها، محسوب می‌شوند. «مورگنتا» از محققان روابط بین‌الملل از جمله کسانی است که معتقد است عامل ژئوپلیتیکی به ویژه موقعیت جغرافیایی از پایدارترین عواملی است که قدرت یک کشور، مبتنی بر آن است. «عزتی، ۱۳۷۳: ۸۸». برخی دیگر از اندیشمندان، از میان عوامل ژئوپلیتیکی، دو عامل «موقعیت جغرافیایی کشور و انسان» را جزو مهمترین می‌دانند. از سوی دیگر، از مهمترین وظایف هر دولت، تأمین امنیت شهروندان می‌باشد تا در سایه ثبات امنیت، اموراتی همچون رفاه عمومی، توسعه اقتصادی، فرهنگی و سیاسی حاصل گردیده و منافع ملی کشور تأمین گردد؛ از همین جاست که رابطه بین امنیت و توسعه با امنیت و ژئوپلیتیک، محرز می‌گردد. بنابراین اگر چه امروزه به واسطه پیشرفت‌های تکنولوژیک به ویژه تکنولوژی نظامی و اطلاعاتی، ژئوپلیتیک کشورها دستخوش تحول شده است، ولی این بدان معنا نیست که عوامل مؤثر ژئوپلیتیکی، در ثبات سیاسی و حفظ منافع امنیت ملی کشورها تأثیر خود را از دست داده باشند. به ویژه در کشور ما که حفظ اهداف منافع ملی برپایه مؤلفه‌های توان و قدرت ملی استوار است و از این منظر ژئوپلیتیک جامعه عشایری، هم به لحاظ عوامل جغرافیایی، دارای موقعیت‌های تعیین‌کننده‌ای است و هم به

لحاظ عوامل انسانی، دارای جمعیتی است که به دلیل وضعیت خاص ساختار اجتماعی و فرهنگی، به صورت بالفعل دارای نیروهای رزمی آماده‌ی دفاع از استقلال، تمامیت ارضی و نظام جمهوری اسلامی می‌باشد و از ویژگی خاصی برخوردار است. امام خمینی (ره) در وصیت‌نامه سیاسی الهی خود نیروهای عشایر را در ردیف نیروهای مسلح قلمداد کرده‌اند. (امام خمینی، ۱۳۶۱: ۲۴). بنابراین در این تحقیق سعی شده است تا این ویژگی‌ها بررسی و راه کارهای مطلوب برای به کارگیری این عوامل در ثبات امنیت ملی مورد بهره‌برداری قرار گیرند.

□ بیان مسأله

جامعه عشایری کشورمان که از نظر جامعه‌شناسی یکی از ۳ جامعه (شهری، روستایی و عشایری) ایران را تشکیل می‌دهد. به لحاظ عوامل مؤثر ژئوپلیتیکی از دو منظر و یا دو متغیر ژئوپلیتیکی دارای شرایط ویژه است. از نظر جغرافیایی بالغ بر ۹۶۳ هزار کیلومتر مربع حدود ۶۰٪ از سرزمین مقدس جمهوری اسلامی، حوزه سرزمینی عشایر را تشکیل می‌دهد و از نظر عامل مهم موقعیت انسانی آحاد افراد جامعه عشایری به دلیل نوع ساختار اجتماعی و عناصر تشکیل دهنده شخصیت فردی و اجتماعی دارای ویژگی‌های منحصر به فردی می‌باشند. (سازمان امور عشایر، ۱۳۷۷: ۷) جامعه عشایری در پیوسته‌ایام از طرفی با صعوبت‌های طبیعت در ستیز بوده و از سویی در اثر مبارزات دائمی به انسان‌های خطرپذیر و شجاع و آماده دفاع در هر شرایطی بدل گشته است و شاید همین امر باعث شده است تا در تمام دوران حیات سیاسی و اجتماعی از مدافعین سرسخت استقلال ایران باشند و در دوره اسلامی همواره آماده دفاع از دین، ملت و مملکت اسلامی بوده‌اند. در برهه‌های متعددی از تاریخ حیات سیاسی و اجتماعی عشایر، برگ‌های زرینی از فداکاری و بیگانه ستیزی و دفاع همه جانبه عشایر در تاریخ ملت ایران ثبت شده است. از جمله در نبرد با اسکندر مقدونی، در ستیز با تیمور لنگ و محمود افغان و بعلاوه به دلیل پایبندی عشایر به شریعت مقدس اسلام با تبعیت از مرجعیت دینی با حکومت‌های جائر و ظالم نیز پیوسته در ستیز بوده‌اند و همان گونه که دژی محکم در مقابل دشمنان خارجی بوده‌اند در برهه‌هایی از تاریخ سیاسی ایران در تغییر حکومت‌های مرکزی نقش تعیین کننده داشته‌اند. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به دلیل عمق اعتقادات پاک دینی در همه عرصه‌های سیاسی و اجتماعی و دفاعی حضوری چشمگیر داشته‌اند که نمونه جاودانه آن حضور روزافزون و تعیین کننده نیروهای بسیج عشایری در دفاع

مقدس بوده است. بنابراین یکی از عوامل مؤثری که در ادوار مختلف، نیروهای عشایر به عنوان یکی از اقبال مدافع سرسخت تمامیت ارضی و حریم دین و استقلال کشور بوده‌اند، ویژگی‌های ژئوپلیتیکی آنها در ابعاد جغرافیایی، فرهنگی و انسانی بوده است. لذا از آنجا که در دکتربین دفاعی، امنیتی جمهوری اسلامی ایران، مؤلفه‌های قدرت ملی براساس توانایی‌های ملی استوار است و نیروهای عشایری از جمله مؤلفه‌های توان رزمی نیروهای مسلح باشند، ضرورت دارد تا با بررسی عوامل ژئوپلیتیکی جامعه عشایر در ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی به راه کار راهبردی به منظور حفظ و توسعه این عوامل و دست یابی به راه کار مناسب به منظور به کارگیری مطلوب نیروهای جامعه عشایری به عنوان بخشی از توان رزمی جمهوری اسلامی اقدام نمود و مأموریتی متناسب با ژئوپلیتیک و توانمندی‌های نیروهای عشایر به آنها واگذار کرد و امنیت پایدار مردمی را با واگذاری مسئولیت به این انسان‌های وفادار و شجاع نهادینه نمود.

□ ضرورت و اهمیت تحقیق

اولین و مهم ترین هدف یا وظیفه هر حکومتی، برقراری امنیت با ثبات در جامعه است تا در سایه امنیت، استقلال، رفاه، توسعه و عدالت اجتماعی برقرار گردد و امنیت پایدار نیز مستلزم به کارگیری همه ی عوامل و مؤلفه های قدرت ملی در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و نظامی است .

در دکتربین دفاعی-امنیتی نظام جمهوری اسلامی مؤلفه ی توان ملی در بعد نیروی انسانی از جایگاه ویژه ای برخوردار است و جامعه عشایر کشور با عنایت به ساختار اجتماعی، فرهنگی و جغرافیای طبیعی آنها به عنوان بخش مهمی از توان دفاعی جمهوری اسلامی قلمداد می شود، لذا توجه به نکات ذیل ضرورت این تحقیق را محرز می سازد .

- ۱- جامعه ی عشایری از نظر ژئوپلیتیکی دارای ویژگی خاصی است که درک واقعی این ویژگی ها و بهره گیری مطلوب از آن ضروری است .
- ۲- در دکتربین دفاعی-امنیتی جمهوری اسلامی، توجه خاص به جایگاه ویژه عشایر مورد نظر است و لازم است راه کارهای عملی آن بررسی شود .
- ۳- عشایر جنوب کشور در مجاورت حوزه ی استراتژیک خلیج فارس می توانند به عنوان بخشی از نیروهای احتیاط، برای نیروهای مسلح قلمداد شوند و

ضروری است که سازوکار بکارگیری این نیروها مورد علاقه قرار گرفته و راه کارهای اجرایی آن طراحی شود.

□ سؤال اصلی

عشایر کشور با ویژگی های ژئوپلیتیکی خود چه تأثیری بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران دارند؟

□ فرضیه

ژئوپلیتیک عشایر به جهت داشتن موقعیت جغرافیایی قابل دفاع در محورهای تهدید خارجی جمهوری اسلامی ایران، ویژگی جغرافیای انسانی، اعتقادات و باورهای دینی، روحیات و هنجارهای سیاسی و اجتماعی، همگرایی با حکومت مرکزی، وفاداری به نظام و احساس تعهد در حراست از نظام و مشارکت در برقراری امنیت داخلی و قابلیت های نظامی، بر امنیت ملی تأثیر مثبت دارند.

□ روش تحقیق

صاحب نظران علوم انسانی روش های متفاوتی را برای تحقیقات کیفی ارائه نموده اند که وجوه مشترک و افتراق در همه ی این روش ها تا حدودی وجود دارد. از جمله ی این روش ها می توان به روش ارل بی بی^۱ (بی بی، ۱۹۹۸: ۴۷) شامل آزمایش - پیمایش و تحقیق بدون مزاحم نام برد، هم چنین از روش های پیمایش، آزمایش، میدانی و تحلیل داده های موجود می توان استفاده کرد. (بیکر ۱۳۷۷: ۶۷)

از نظر نیومن روش ها عبارتند از داده کمی شامل آزمایش، پیمایش تحلیل محتوا و داده های کیفی شامل پژوهش میدانی و تاریخی توصیفی (نیومن، ۱۹۹۷: ۳۳).

آقای دکتر حافظ نیا نیز روش های تحقیقات تاریخی، توصیفی و تجربی را توصیه نموده است (حافظ نیا، ۱۳۸۲: ۵۰)

بنابراین همان طور که ملاحظه شد برای این نوع پژوهش بهترین روش، روش تحقیق تحلیل توصیفی تاریخی است، لذا با عنایت به کیفی بودن پژوهش از تحقیقات سند پژوهی مشاهده، مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است.

□ روش و ابزار جمع آوری داده ها

در این پژوهش با توجه به کیفی بودن شاخص ها و متغیرها از روش سند پژوهی به عنوان روش تحقیق و از مصاحبه، مشاهده و پرسشنامه برای گردآوری داده ها بهره گرفته شد و با استفاده از اسناد و مدارک دست دوم مثل کتب، مقالات و از یک سری اسناد دست اول مانند مدارک و طرح های نیروهای مسلح استفاده گردید. بنابراین روش پژوهش عبارتست از سند پژوهی از اسناد و مدارک دست اول، دست دوم، مصاحبه، مشاهده و تکمیل پرسشنامه از خبرگان حوزه ژئوپلیتیک، امنیت و جامعه عشایری و در تحلیل داده ها نیز تلاش شده است تا با توجه به این که داده ها در این پژوهش عمدتاً از نوع کیفی می باشند از روش داده های کیفی که مبتنی بر کارکرد شاخص های مورد مطالعه می باشد استفاده شود و مورد ارزشیابی قرار گیرند.

□ جامعه آماری

در این تحقیق جامعه عشایری جنوب شامل ایل های قشقایی، بویراحمد و بختیاری به عنوان جامعه آماری انتخاب شده و علاوه بر آن از بین نهادهای مرتبط با امنیت جامعه عشایر شامل شوراهای تأمین استان های عشایرنشین، فرماندهان نظامی و خبرگان عشایر، حدود ۷۰ نفر پرسشنامه تحقیق را تکمیل نمودند.

□ چارچوب نظری و مفهومی تحقیق

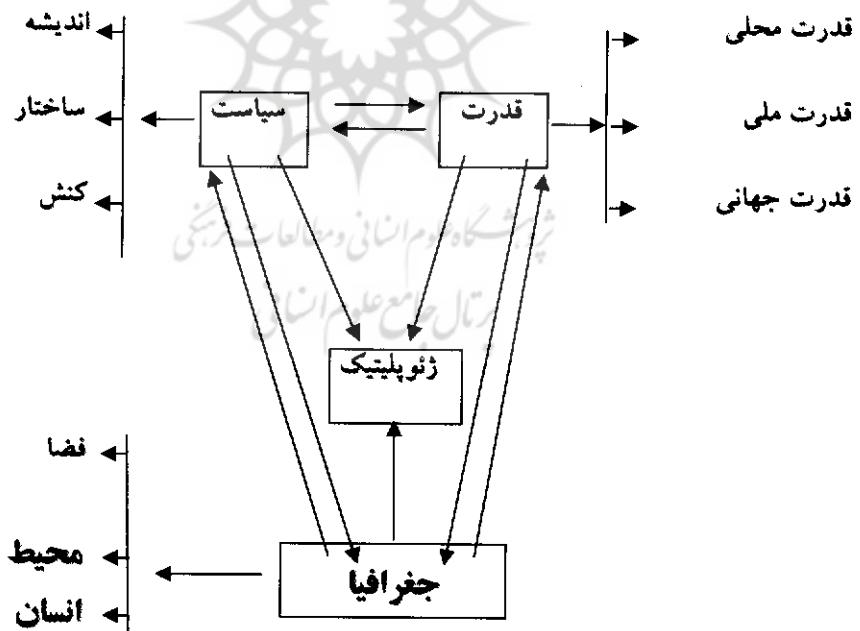
۱) ژئوپلیتیک علمی است که به بررسی تأثیر پدیده های محیط جغرافیایی بر ساختار و نهادهای سیاسی حکومتی و غیرحکومتی؛ تحولات آنها و خصوصیات روابط با دیگر دولت ها می پردازد. (عزتی، ۱۳۷۵: ۳)

۲) ژئوپلیتیک علمی است که تأثیر عوامل جغرافیایی را بر سیاست داخلی و خارجی حکومت ها و روابط بین الملل بررسی می کند؛ آنچه مسلم است عوامل جغرافیایی در اداره امور داخلی (سیاست داخلی) و سیاست خارجی روابط بین الملل نقش تعیین کننده ای دارد. (عزتی، ۱۳۷۱: ۱)

۳) ژئوپلیتیک علمی است که به تحلیل مسائل جهانی و منطقه ای در رابطه با ساختار سیاسی اقتصادی می پردازد. وظیفه ژئوپلیتیسین ها ارزیابی قدرت یک ملت، فرصت ها و امکانات او برای بقا و گسترش قدرت خویش در جهان است.

پرسکات می‌نویسد: امروزه نقش عوامل جغرافیایی در سیاست بین‌المللی بیش از پیش مشخص شده است و اهمیت نقش عوامل جغرافیای (طبیعی و انسانی) در مطالعاتی که درباره‌ی جنگ، مسائل مرزی، اختلافات تجاری، نهضت‌های تجزیه‌طلبانه، استراتژی جهانی، ارزیابی قدرت و اتحادیه‌ها شده، به خوبی نشان داده شده است.

ایولاکست نیز می‌نویسد: «ژئوپلیتیک، حتی در جهان امروز که ابر قدرت‌ها دارای تفوقی هستند که می‌دانیم، تنها به معنی رقابت استراتژی‌هایی در ابعاد جهانی نیست. ژئوپلیتیک همچنین مجموعه‌ی پیچیده‌ی نیروهای متخاصم متعددی است که برای سرزمین‌هایی به ابعاد کوچک به کشمکش می‌پردازند، خواه به این منظور که به رغبت یا به زور تفوق سیاسی خود را برقرار سازند و خواه به این منظور که رقبای خود را بی‌کم و کاست از صحنه بیرون رانند و این معنی ژئوپلیتیک شاید شمول بیشتری نیرداشته باشد. (ایولاکست، ۱۳۶۸: ۱۴). محمدرضا حافظ نیا در آخرین مقاله خود، ژئوپلیتیک را به مطالعه‌ی روابط متقابل جغرافیا، قدرت و سیاست معنا می‌کند و تعریف خود را در قالب مدل سه وجهی زیر تبیین می‌کند. (حافظ نیا، ۱۳۷۹: ۷۱)

دکترین دفاعی امنیتی نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس دکترین سیاسی رهبری و میثاق ملی (قانون اساسی) برپایه‌ی بازدارندگی و دفاعی استوار است .

الف) بازدارندگی در ادبیات نظامی و اصطلاحات مورد نظر در قرن اخیر بر دو اصل استوار است:

- ۱- در ادبیات جنگ در دوران جنگ سرد، براساس استراتژی دفاعی دو بلوک متخاصم غرب و شرق اصولاً بازدارندگی را صرفاً دست‌یابی به سلاح های هسته‌ای می‌دانستند. اگرچه امکان استفاده عملی از این نوع سلاح‌ها به دلیل خسارت ضربه دوم برای هریک از دارندگان این سلاح تاکنون عملی نشده است. لیکن آنچه را ادبیات آن دوران به ذهن متبادر می‌نمود، سلاح هسته‌ای بود.
- ۲- در فرهنگ دینی ما و براساس تجارب حاصله از دفاع مقدس و موقعیت و قابلیت‌های توان ملی در نظام دفاعی و امنیتی نظام جمهوری اسلامی بازدارندگی براساس بهره‌گیری از توان و قابلیت‌های ملی بدون سلاح هسته‌ای هم امکان پذیر است .

ب) مؤلفه‌های توان و قدرت در نظام جمهوری اسلامی بر پایه‌ی اتکا به توان و قابلیت‌های ملی استوار است و جامعه عشایر به دلیل ویژگی خاص خود یکی از مطمئن‌ترین مؤلفه‌های توان ملی محسوب می‌شود و این امر هم در تجارب گذشته حاصل شده و هم برای آینده براساس آخرین وصیت‌نامه سیاسی و الهی حضرت امام که بنیانگذار تئوری دفاع همه جانبه با اتکا به توان ملی است مشهود است. حضرت ایشان می‌فرماید:

«قوای مسلح از ارتش، سپاه، ژاندارمری تا کمیته‌ها و شهربانی و بسیج و عشایر ویژگی خاص دارند. اینان بازوان قوی و قدرتمند جمهوری اسلامی می‌باشند و نگهبان سرحدات و راه‌ها و شهرها و روستاها و بالاخره نگه‌داران امنیت و آرامش بخشان به ملت می‌باشند و می‌بایست مورد توجه خاص ملت و دولت و مجلس باشند.» (امام خمینی(ره)، ۱۳۷۶: ۲۴)

حضرت امام در دوره‌ی ده ساله حیات سیاسی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی با بینش عمیق از تمام مؤلفه‌های توان ملی در زمینه مسائل دفاعی و امنیتی، دکترین دفاع همه جانبه و بسیج عمومی را با بهره‌گیری از ظرفیت‌های ملی و با اتکا به توان و قابلیت‌های ملی ارائه نمودند. رعایت این دکترین در سیاست‌گذاری‌ها و استراتژی ملی، دفاع مقدس ملت رشید ایران را به افتخاری جاودانه تبدیل کرد. از جمله مؤلفه‌های توان ملی در دکترین دفاع همه

جانبه مؤلفه بهره‌گیری از توان جامعه عشایری است. حضرت امام (ره) بارها برای این توان تأکید کرده‌اند. تحلیل شگرف و رسای امام از عشایر در جملاتی همچون ((شیرمردان و شیر زنان))، ((سلحشوران غیور))، ((سد محکم و نفوذناپذیر در برابر دشمنان اسلام))، ((سرسخت‌ترین مدافعان اسلام و میهن اسلامی))، ((موجبات دلگرمی رزمندگان دلیر اسلام))، ((پشتوانه استقلال ایران)) و ((ذخائر انقلاب و مملکت)) (دبیرخانه شورای عالی عشایر ص ۷)

مبانی حیات کوچ نشینان: (سازگاری با تهدیدات نظامی و سیاسی)

آیرونز به تأثیر عمده ملاحظات سیاسی در شکل‌گیری نظام کوچ نشینی توجه نموده است. او کوچ نشینی را نوعی سازگاری با تهدیدات نظامی و سیاسی تلقی می‌کرد. به اعتقاد آیرونز «کوچ ترکمن‌های ایران رنگ و بوی سیاسی داشته است و مقوله نظامی و سیاسی و امنیتی عامل بیلاق و قشلاق ترکمن‌ها بود. علل اقتصادی تنهاعامل نبوده است. کوچ نشینی راهی برای سازگاری سیاسی ترکمن‌ها بوده است. تحقیقات آیرونز در بین ترکمن‌ها در طی ۱۱ سال مربوط به اواخر دوران قاجار است. در آن زمان عشایر «یموت» در حال گذر از یک مرحله به مرحله دیگر بوده‌اند». (مجتهدزاده، ۱۳۶۰: ۱۶۴)

جغرافیای سیاسی

کهکیلویه و بویراحمد تا قبل از غائله جنوب (۱۳۴۱ هـ.ش) از دو فرمانداری بویراحمد و کهکیلویه تشکیل می‌گردید. بعد از پیروزی بویراحمدی‌ها در نبرد (۱۳۴۱) با رژیم پهلوی هر دو فرمانداری به یک فرمانداری کل به مرکزیت یاسوج تبدیل گردید و در سال (۱۳۵۵) با مرکزیت یاسوج به استان تبدیل گردیدند و در حال حاضر دارای پنج فرمانداری شامل بویراحمد به مرکزیت یاسوج، دنا به مرکزیت سی‌سخت، کهکیلویه به مرکزیت دهدشت، گچساران به مرکزیت دوگنبدان، بهمئی به مرکزیت لیکک و دارای ۱۴ بخش و ۱۳ شهر و ۴۰ دهستان و ۲۰۲۶ روستا می‌باشد. (مرکز آمار ایران، ۱۳۷۹: ۸)

۳- جمعیت:

جمعیت استان براساس سرشماری (۱۳۸۵ هـ) برابر ۶۴۴۲۹۹ نفر است که از این جمعیت قریب به (۴۹٪) در نقاط شهری و ۵۱٪ در مناطق روستایی و عشایری پراکنده‌اند. (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۰: ۱۸۴)

۴- زبان و مذهب :

گویش مردمان بومی استان یکپارچه لری است، ولی تعدادی از جمعیت ساکن در شهر گچساران از طوایف قشقایی به لهجه ترکی تکلم می‌کنند. مردم استان کهگیلویه و بویراحمد یکپارچه دارای مذهب شیعه‌ی اثنی عشری هستند و ارادت ویژه‌ای به ائمه اطهار و روحانیت دارند. به دلیل وجود امامزادگانی که در استان مدفون هستند، سادات در استان از جمعیت بالایی برخوردارند و بسیار مورد احترام و تکریم مردم هستند.

□ یافته های تحقیق

توصیف یافته‌ها

در این بخش از تحقیق نتایج بررسی میدانی که با استفاده از پرسشنامه تهیه شده است ارائه خواهد شد. لازم به ذکر است که پرسشنامه تحقیق توسط ۷۳ نفر از خبرگان و کارشناسان مسایل عشایری و امنیت ملی شامل اعضای شورای تأمین استان های عشایرنشین، فرماندهان و مسئولین سپاه و ارتش، مسئولین سازمان های امور عشایری و آموزش و پرورش عشایر کشور و تعدادی از عشایر ایلات بویراحمد و فارس تکمیل گردیده است. که پاسخ کارشناسان و خبرگان مسائل عشایری به شرح جداول زیر ارائه گردیده است .

جدول شماره ۱: میزان تأثیر مؤلفه‌ی نزدیکی و اشرافیت عشایر بر مرزها بر امنیت ملی و توان رزم

نیروهای مسلح

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کم	۱	۱.۴	۱.۴	۱.۴
متوسط	۲	۲.۷	۲.۸	۴.۲
زیاد	۲۲	۳۰.۱	۳۰.۶	۳۴.۷
خیلی زیاد	۴۷	۶۴.۴	۶۵.۳	۱۰۰.۰
جمع	۷۲	۹۸.۶	۱۰۰.۰	
جمع کل	۷۳	۱۰۰.۰		

به طوری که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود ۶۵.۳ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۳۰.۶ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه نزدیکی و اشرافیت عشایر بر مرزها بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند . ۲.۸ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد متوسط و

۱.۴ درصد نیز در حد کم دانسته‌اند. در مجموع می‌توان گفت ۹۵.۹ درصد از کسانی که به این سؤال پاسخ داده‌اند تأثیر این مولفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۲: میزان تأثیر مؤلفه‌ی وسعت حوزه سرزمین عشایر بر امنیت ملی و توان رزم

نیروهای مسلح

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
متوسط	۴	۵.۵	۵.۵	۵.۵
زیاد	۳۶	۴۹.۳	۴۹.۳	۵۴.۷
خیلی زیاد	۳۳	۴۵.۲	۴۵.۲	۱۰۰.۰
جمع	۷۳	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	

همان طور که جدول شماره ۲ نشان می‌دهد ۴۵.۲ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۴۹.۳ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه‌ی برخورداری عشایر از سرزمین قابل دفاع بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۵.۵ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد متوسط دانسته‌اند. در مجموع می‌توان اظهار داشت که ۹۴.۵ درصد از پاسخگویان تأثیر این مؤلفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۳: میزان تأثیر مؤلفه‌ی آمادگی دفاعی عشایر در قالب زندگی اردویی بر امنیت ملی و

توان رزم ن.م

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کم	۱	۱.۴	۱.۴	۱.۴
متوسط	۳	۴.۱	۴.۱	۵.۵
زیاد	۳۲	۴۳.۸	۴۳.۸	۴۹.۳
خیلی زیاد	۳۷	۵۰.۷	۵۰.۷	۱۰۰.۰
جمع	۷۳	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰	

همان طور که جدول شماره ۳ نشان می‌دهد ۵۰.۷ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۴۳.۸ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه‌ی آمادگی دفاعی عشایر به علت زندگی اردویی بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۴.۱ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد

متوسط و ۴ درصد در حد کم دانسته‌اند. در مجموع می‌توان گفت ۹۴.۵ درصد از پاسخگویان تأثیر این مؤلفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۴: میزان تأثیر مؤلفه‌ی روحیه استقامت و پایداری عشایر در برابر سختی‌ها بر امنیت ملی و توان رزم ن.م

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کم	۴	۴.۱	۴.۲	۴.۲
متوسط	۲	۲.۷	۲.۸	۶.۹
زیاد	۱۴	۱۹.۲	۱۹.۴	۲۶.۴
خیلی زیاد	۵۳	۷۲.۶	۷۳.۶	۱۰۰.۰
جمع	۷۲	۹۸.۶	۱۰۰.۰	
بی جواب	۱	۱.۴		
جمع کل	۷۳	۱۰۰.۰		

چنانچه در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود، ۷۳.۶ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۱۹/۴ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه‌ی روحیه استقامت و پایداری در برابر سختی‌ها بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۲.۸ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد متوسط و ۴.۲ درصد نیز در حد کم دانسته‌اند. در مجموع می‌توان گفت ۹۳ درصد از کسانی که به این سؤال پاسخ داده‌اند تأثیر این مؤلفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۵: میزان تأثیر مؤلفه‌ی علاقه‌مندی و دلبستگی جامعه عشایری به سرزمین میهن

اسلامی بر امنیت ملی و توان رزمی ن.م

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کم	۲	۲.۷	۲.۸	۲.۸
زیاد	۱۴	۱۹.۲	۱۹.۴	۲۲.۲
خیلی زیاد	۵۶	۷۶.۷	۷۷.۸	۱۰۰.۰
جمع	۷۲	۹۸.۶	۱۰۰.۰	
بی جواب	۱	۱.۴		
جمع کل	۱	۱.۴		

به طوری که در جدول شماره ۵ ملاحظه می‌گردد ۷۷.۸ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۱۹.۴ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه علاقه‌مندی و دلبستگی جامعه عشایری به سرزمین میهن اسلامی بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۲.۸ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد کم دانسته‌اند. در مجموع می‌توان گفت ۹۷.۲ درصد از کسانی که به این سؤال پاسخ داده‌اند تأثیر این مؤلفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۶: میزان تأثیر مؤلفه وفاداری عشایر به نظام جمهوری اسلامی، بر امنیت ملی و

توان رزم ن.م

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
متوسط	۱	۱.۴	۱.۴	۱.۴
زیاد	۲۷	۳۷.۰	۳۸.۰	۳۹.۴
خیلی زیاد	۴۳	۵۸.۹	۶۰.۶	۱۰۰.۰
جمع	۷۱	۹۷.۳	۱۰۰.۰	
بی جواب	۲	۲.۷		
جمع کل	۷۳	۱۰۰.۰		

جدول شماره ۶ نشان می‌دهد که ۶۰.۶ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۳۸ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه وفاداری به نظام جمهوری اسلامی بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۱.۴ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد متوسط دانسته‌اند. در مجموع می‌توان اظهار داشت که ۹۸.۶ درصد از پاسخگویان تأثیر این مؤلفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۷: میزان تأثیر مؤلفه قابلیت حضور عشایر در دفاع متحرک بر امنیت ملی و توان

رزم ن.م

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کم	۴	۵.۵	۵.۸	۵.۸
متوسط	۸	۱۱.۰	۱۱.۶	۱۷.۴
زیاد	۲۶	۳۵.۶	۳۷.۷	۵۵.۱
خیلی زیاد	۳۱	۴۲.۵	۴۴.۹	۱۰۰.۰
جمع	۶۹	۹۴.۵	۱۰۰.۰	
بی جواب	۴	۵.۵		
جمع کل	۷۳	۱۰۰.۰		

چنانچه در جدول شماره ۷ مشاهده می‌شود ۴۴.۹ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۳۷.۷ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه قابلیت حضور عشایر در دفاع متحرک بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۱۱.۶ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد متوسط و ۵.۸ درصد نیز در حد کم دانسته‌اند. در مجموع می‌توان اظهار داشت که ۸۲.۶ درصد از کسانی که به این سؤال پاسخ داده‌اند تأثیر این مؤلفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۸: میزان تأثیر مؤلفه‌های برخورداری از زیر ساخت های تحرک عملیاتی و ویژه

عشایر بر توان رزمی و امنیت ملی

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کم	۲	۲.۷	۲.۸	۲.۸
متوسط	۴	۵.۵	۵.۶	۸.۳
زیاد	۲۷	۳۷.۰	۳۷.۵	۴۵.۸
خیلی زیاد	۳۹	۵۳.۴	۵۴.۲	۱۰۰.۲
جمع	۷۲	۹۸.۶	۱۰۰.۰	
بی جواب	۱	۱.۴		
جمع کل	۷۳	۱۰۰.۰		

جدول شماره ۸ نشان می‌دهد که ۵۴.۲ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۳۷.۵ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه برخورداری از زیرساخت های تحرک عملیاتی و ویژه عشایر بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۵.۶ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد متوسط و ۲.۸ درصد نیز در حد کم دانسته‌اند. در مجموع می‌توان گفت ۹۱.۷ درصد از پاسخگویان تأثیر این مؤلفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۹: میزان تأثیر مؤلفه‌ی روحیه سلحشوری و شجاعت و خطرپذیری عشایر بر امنیت

ملی و توان رزم ن.م

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
متوسط	۳	۴.۱	۴.۲	۴.۲
زیاد	۱۸	۲۴.۷	۲۵.۰	۲۹.۲
خیلی زیاد	۵۱	۶۹.۹	۷۰.۸	۱۰۰.۰
جمع	۷۲	۹۸.۶	۱۰۰.۰	
بی جواب	۱	۱.۴		
جمع کل	۷۳	۱۰۰.۰		

جدول شماره ۹ نشان می‌دهد که ۷۰.۸ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۲۵ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه روحیه سلحشوری و شجاعت و خطرپذیری عشایر بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۴.۲ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد متوسط دانسته‌اند. در مجموع می‌توان اظهار داشت که ۹۵.۸ درصد از پاسخگویان تأثیر این مؤلفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۱۰: میزان تأثیر مؤلفه‌ی ساماندهی سلاح‌های جامعه عشایری در رده‌های مقاومت

بسیج در قالب طرح تسلیح عشایر بر امنیت ملی و توان رزمی ن.م

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
کم	۱	۱.۴	۱.۴	۱.۴
متوسط	۸	۱۱.۰	۱۱.۶	۱۳.۰
زیاد	۲۸	۳۸.۴	۴۰.۶	۵۳.۶
خیلی زیاد	۳۲	۴۳.۸	۴۶.۴	۱۰۰.۰
جمع	۶۹	۹۴.۵	۱۰۰.۰	
بی جواب	۴	۵.۵		
جمع کل	۷۳	۱۰۰.۰		

به طوری که در جدول شماره ۱۰ ملاحظه می‌گردد ۴۶.۴ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۴۰.۶ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه ساماندهی سلاح‌های جامعه عشایری در رده‌های مقاومت در قالب طرح تسلیح عشایر بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۱۱.۶

درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد متوسط و ۱.۴ درصد نیز در حد کم دانسته‌اند. در مجموع می‌توان گفت ۸۷ درصد از کسانی که به این سؤال پاسخ داده‌اند تأثیر این مولفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۱۱: میزان تأثیر مؤلفه‌ی وحدت مذهب جامعه عشایری با نظام اسلامی بر امنیت ملی و توان رزم ن.م

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
متوسط	۳	۴.۱	۴.۲	۴.۲
زیاد	۳۱	۲۲.۵	۴۳.۷	۴۷.۹
خیلی زیاد	۳۷	۵۰.۷	۵۲.۱	۱۰۰.۰
جمع	۷۱	۹۷.۳	۱۰۰.۰	
بی جواب	۲	۲.۷		
جمع کل	۷۳	۱۰۰.۰		

جدول شماره ۱۱ نشان می‌دهد که ۵۲.۱ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۴۳.۷ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه وحدت مذهب جامعه عشایری با نظام اسلامی بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۴.۲ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد متوسط دانسته‌اند. در مجموع می‌توان اظهار داشت که ۹۵.۸ درصد از پاسخگویان تأثیر این مؤلفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

جدول شماره ۱۲: میزان تأثیر مؤلفه‌ی همگرایی عشایر با اهداف و آرمان های نظام اسلامی بر امنیت ملی و توان رزمی ن.م

گزینه های پاسخ	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
متوسط	۴	۵.۵	۵.۶	۵.۶
زیاد	۲۴	۴۶.۶	۴۷.۲	۵۲.۸
خیلی زیاد	۳۴	۴۶.۶	۴۷.۲	۱۰۰.۰
جمع	۷۲	۹۸.۶	۱۰۰.۰	
بی جواب	۱	۱.۴		
جمع کل	۷۳	۱۰۰.۰		

جدول شماره ۱۲ نشان می‌دهد که ۴۷.۲ درصد اعتقاد به تأثیر خیلی زیاد و ۴۷.۲ درصد نیز اعتقاد به تأثیر زیاد مؤلفه همگرایی عشایر با اهداف و آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی بر امنیت ملی و توان رزم نیروهای مسلح داشته‌اند. ۵.۶ درصد از پاسخگویان نیز این تأثیر را در حد متوسط دانسته‌اند. در مجموع می‌توان اظهار داشت که ۹۴.۴ درصد از پاسخگویان تأثیر این مؤلفه را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند.

□ تجزیه و تحلیل

الف) تجزیه و تحلیل براساس یافته‌های نظری

بعد از طرح مسأله و بیان سؤالات و فرضیات، یک فرضیه کلی نیز می‌توانیم از مجموعه سؤالات و فرضیات مطرح شده طراحی کنیم که هم اینک بعد از ارزیابی دیگر فرضیات به نحو کاربردی تر قابل ارزیابی است و این فرضیه آن است که ژئوپلیتیک عشایر کهگیلویه و بویراحمد به دلیل ویژگی‌های خاص خود در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، نظامی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران تأثیر مثبت دارد. یافته‌های تحقیق که به نحو گسترده‌ای به بررسی این مؤلفه‌ها پرداخته است، فرضیه مذکور را مورد تأیید قرار داده‌اند. در بررسی‌های نظری به این مسأله واقف گشتیم که ژئوپلیتیک با مفهوم «پرداختن به رابطه میان دولت‌ها و قدرت‌طلبی آنها و تثبیت اقتدارشان در مناطق جغرافیایی» در ادوار مختلف با فراز و نشیب‌های زیادی مواجه بوده است، ولی آنچه در همه‌ی این دوره‌ها دیده می‌شود این است که ساختار سیاسی و اجتماعی عشایر کشور در برهه‌هایی از تاریخ با حکومت و ساختار سیاسی مرکزی به دلیل عدم تطابق هنجارها در واگرایی شدید بوده‌اند و در برهه‌هایی هم همگرایی کامل برقرار بوده است و یکی از مقاطعی که همگرایی جامعه عشایری با نظام مرکزی کشوری به حد اعلای خود رسیده است در دوره حکومت اسلامی است. در فرضیه اولیه ویژگی‌هایی را به عنوان ویژگی‌های مؤثر بر امنیت ملی در جامعه عشایری جنوب و به ویژه کهگیلویه و بویراحمد برشماری نمودیم. ضمن این که تأثیر این ویژگی‌های در یافته‌های تحقیق به طور قاطع مورد تأیید قرار گرفتند در طی تحقیقات انجام گرفته تعداد دیگری از ویژگی‌های ژئوپلیتیکی عشایر کهگیلویه و بویراحمد شناسایی شدند. این ویژگی‌ها به شرح ذیل می‌باشد:

۱- موقعیت جغرافیایی طبیعی قابل دفاع

۲- جغرافیای انسانی و ویژگی‌های انسانی جامعه عشایر

۳- همگرایی و وحدت ملی (وحدت مذهب با نظام و وحدت نژاد)

۴- ساختار سیاسی و اجتماعی جامعه عشایر

۵- خصلت‌های فرهنگی و هنجارهای دینی و مذهبی

۶- مشارکت در حفظ نظام اسلامی و احساس تعلق به نظام

۷- احساس تعهد در حفظ تمامیت ارضی به دلیل دلبستگی به سرزمین اسلامی ایران

۸- قابلیت نبرد نامتقارن و شیوه‌های خاص جنگیدن

۹- احساس تعهد در ایجاد نظم و امنیت داخلی در میان جامعه عشایر

در سؤال و فرضیه ابعاد تأثیر گذار ویژگی های ژئوپلیتیکی عشایر کهگیلویه و بویراحمد مطرح شد و در تحقیقات انجام شده ضمن این که ابعاد جدیدی به آنچه که در فرضیه اولیه مطرح بود افزوده شد تأثیر مثبت این ابعاد در حد زیاد و خیلی زیاد بر امنیت ملی مورد تأیید قرار گرفت .

ب) تجزیه و تحلیل براساس یافته های تحقیق میدانی

در این بخش از تحقیق نتایج بررسی میدانی که با استفاده از پرسشنامه توسط ۷۰ نفر از خبرگان و کارشناسان مسائل عشایری و امنیت تهیه شده است، بیانگر این است که مؤلفه های وسعت حوزه سرزمینی عشایر، اشرافیت و نزدیکی عشایر به مرزها، برخورداری عشایر از سرزمین قابل دفاع، آمادگی دفاعی عشایر به دلیل زندگی اردویی، روحیه استقامت و پایداری در برابر سختی ها، علاقمندی، دلبستگی و وفاداری جامعه عشایر به نظام اسلامی، قابلیت حضور عشایر در دفاع متحرک و عملیات ویژه به خصوص جنگ های چریکی و سایر مؤلفه های مورد بررسی تأثیر به سزایی در امنیت ملی و توان رزمی نیروهای مسلح دارند و در نتیجه فرضیه تحقیق مورد تأیید قرار می گیرد.

□ پیشنهادات

جامعه عشایری کشور به دلیل ویژگی های برشماری شده در مؤلفه های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، مذهبی و سوابق تاریخی، همگرایی عمیقی با نظام اسلامی دارند و در واقع علیرغم بعد مکانی با مرکزیت نظام، جزو نیروهای هسته‌ی مرکزی نظام می‌باشند و همچنان نظریه حضرت امام خمینی (ره) که فرمودند: عشایر مدافعین سرسخت اسلام و میهن اسلامی هستند

به قوت خود باقی است. برای بهره‌گیری از این قابلیت راه‌کارهای استراتژیک ذیل به عنوان مطلوب‌ترین‌ها پیشنهاد می‌شوند.

۱- توسعه توان دفاعی عشایر به منظور تقویت توان رزم ن.م

۱/۱- تشکیل واحدهای رزمی کوچک و خودکفا متناسب با ساختار اجتماعی عشایر و فراگیر نمودن آموزش‌های ویژه عملیات دفاع مسطح و نبرد نامتقارن با توجه به تجارب و زمینه‌ی مساعد در جامعه عشایری کشور.

۱/۲- تمرین الگوی نبرد نامتقارن و دفاع مسطح در حوزه‌ی سرزمینی عشایر با اولویت محورهای تهدیدات آینده.

۱/۳- اجرای طرح تسلیح عشایر توسط رده‌های بسیج عشایری و ساماندهی کلیه آحاد عشایر کشور در این طرح.

۱/۴- تقویت اشراف اطلاعاتی در مناطق مرزی و عمق کشور با سازماندهی بسیج عشایری و واگذاری مأموریت‌های مشخص به آحاد بسیج عشایری علیه گروه‌های جاسوسی، قاچاقچیان و ...

۲- آمایش سرزمینی

۲/۲- توجه به سیاست‌های دفاعی و امنیتی در سیاست‌گذاری و تصویب طرح‌های آمایش سرزمینی در مناطق عشایری کشور.

۲/۲- برنامه‌ریزی و زمینه‌سازی برای اسکان واحدهایی از جماعت عشایری که مایلند در مناطق مستعد مرزی مستقر شوند تا بتوان بدین وسیله خلاءهای دفاعی مسطح را مرتفع نمود.

۳- سیاسی اجتماعی و اقتصادی

۳/۱- سیاست‌گذاری و طرح‌ریزی برنامه توسعه عشایر با رویکرد و توجه به تمام ابعاد سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی و نظامی و امنیتی جامعه عشایر

۳/۲- تقویت و توسعه اعتماد متقابل بین جامعه عشایری و نظام اسلامی با بهره‌گیری از مشارکت عشایر در طراحی و تدوین نظام توسعه عشایری از طریق فعال نمودن دبیرخانه شورای عالی عشایر و شوراهای اسلامی عشایری

۳/۳ - توسعه تعامل سازنده‌ی نهادهای مسئول در امور عشایر با متنفذین جامعه‌ی عشایری به منظور بهره‌گیری از ارزش‌های عام و مشترک در جهت توسعه‌ی امنیت پایدار مردمی

۴- آموزش و تحقیقات

۴/۱- تبیین و تدوین اصول و شیوه‌های نبرد در جامعه عشایری، آموزش و توسعه شیوه‌های دفاعی منطبق با تهدیدات و جنگ‌های آینده توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

۴/۲- مطالعه و بررسی تطبیقی ویژگی‌های ژئوپلیتیکی جوامع عشایری و شهری و مقایسه این جوامع و توسعه نقاط قوت و مرتفع نمودن نقاط ضعف در این جوامع در راستای اهداف توسعه همه جانبه کشور.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

□ فهرست منابع

الف - فهرست منابع اصلی

- ۱- ابن خلدون، عبدالرحمن ابن محمد، مترجم محمد پروین گنابادی
- ۳- امام خمینی، روح الله (ره) صحیفه انقلاب، تهران، چاپ و نشر وزارت ارشاد اسلامی، ۱۳۷۶
- ۴- بهاروند، امان الله، کوچ نشینی در ایران، تهران، نشر آگاه، ۱۳۶۰
- ۵- ایولا، کست مسایل ژئوپلیتیک، اسلام، دریا، آفریقا، ترجمه آگاهی، تهران دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۸
- ۶- بیکر، ترزال، ترجمه هوشنگ نابیی، نحوه انجام تحقیقات اجتماعی، تهران، نشر روش، ۱۳۷۷
- ۷- بیبی، ارل، مترجم رضا فاضل، روش تحقیق در علوم اجتماعی تهران، نشر سمت، ۱۳۸۱
- ۸- تقوی، سیدمصطفی، تاریخ سیاسی کهکیلویه، تهران، نشر نظر، ۱۳۷۵
- ۹- تهامی، سیدمجتبی، امنیت ملی، دکترین و سیاست های دفاعی امنیتی، تهران، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۷۶
- ۱۰- حافظ نیا، محمدرضا، تعریفی نو از ژئوپلیتیک، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی شماره ۳ و ۴، ۱۳۷۹
- ۱۱- حافظ نیا، محمدرضا، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران، نشر سمت، ۱۳۸۲
- ۱۲- صفوی، سید یحیی، تحلیل جغرافیای امنیت، تهران، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۱
- ۱۳- صفوی، سید یحیی، مقدمه ای بر جغرافیای نظامی (جلد سوم)، تهران، انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۰
- ۱۴- صفوی نژاد، جواد، عشایر مرکزی ایران، تهران، نشر امیرکبیر، ۱۳۷۵
- ۱۵- عزتی، عزت الله، ژئوپلیتیک، تهران، نشر سمت، ۱۳۷۷
- ۱۶- عزتی، عزت الله، ژئواستراتژی، تهران، نشر سمت، ۱۳۸۲
- ۱۷- روشندل، جلیل، امنیت ملی و نظام بین الملل، تهران، ۱۳۷۴
- ۱۸- مویر، ریچارد، ترجمه دره میرحیدر، درآمدی نو بر جغرافیای سیاسی، تهران، سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۷۹
- ۱۹- مجتهدزاده، پیروز، فصلنامه جغرافیایی نظامی و امنیتی، تهران، مؤسسه مطالعات سیاسی فرهنگی اندیشه ناب، ۱۳۸۲

ب (فهرست منابع فرعی

- ۱- آمار نامه های استان های کشور، تهران، مرکز آمار ایران، ۱۳۷۶

- ۲- اطلس زیست بوم های عشایری، تهران، سازمان امور عشایر کشوری، ۱۳۷۶
- ۳- صدیق جهانشاه، فصلنامه عشایری، تهران، سازمان امور عشایر ایران، ۱۳۷۸
- ۴- گزارشات و اسناد منتشر نشده نیروی مقاومت بسیج سپاه
- ۵- واحد بسیج سپاه، آمارنامه بسیج، مرکز اطلاعات و آمار بسیج، ۱۳۷۴

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی